

Replik: Nedstängningar är ett gigantiskt experiment

Svenska Dagbladet den 18 december 2020

Professorerna Lars Calmfors och Petter Lundborg ser det som självklart att det är nivån på restriktionerna som varit den viktigaste förklaringsfaktorn till länders variation i dödsfall kopplade till covid-19-pandemin. De föreslår därför nedstängningar av gym, kaféer och restauranger – verksamheter som i dag är halvtomma och knappast kännetecknas av trängsel – fram till att vaccineringen kommit igång.

För att komma åt var skon klämmer behöver man emellertid först ta reda på vilka grupper som drabbats värst av covid-19. Redan innan Europa iscensatte sina nedstängningar i mars fanns rapporter tillgängliga som visade att dödsfallen av covid-19 – i likhet med årliga influensor – var systematiska inom vissa riskgrupper: äldre personer med underliggande sjukdomar. Statistiken har sedan gett stöd för detta. Grovt räknat kan dödsfallen i Sverige fördelas på 50 procent bland äldre på särskilda boenden, 25 procent bland äldre med hemtjänst och 25 procent bland övriga. Även i den sista gruppen dominerar äldre personer med olika åkommor.

Genom att Calmfors och Lundborg, och de studier som de hänvisar till, helt verkar fokusera på avsaknaden av generella restriktioner som förklaringsfaktor till dödsfallen, ser de inte skogen för alla trån. Det finns en annan sannolik faktor som ignoreras: nämligen hur väl länderna har skyddat riskgrupperna inom främst äldreomsorgen. Det är här som Sverige har misslyckats. Det handlar bland annat om besöksförbud på äldreboenden som infördes alldeles för sent, att man testade personal inom sjukvården men inte inom äldreomsorgen samt att personal roterade mellan brukare inom äldreomsorgen. Dessutom verkar Sverige ha varit helt oförberett på en större pandemi, trots att embryon till en sådan pandemi grott under de senaste 20 åren i form av sars och svininfluensan. Det gäller bland annat bristen på adekvat skyddsutrustning. Med en sådan hantering och organisation av den svenska sjukvården och äldreomsorgen spelar det troligen mindre roll för dödstalen om landet varit nedstängt eller om frivillig försiktighet rekommenderats.

Det är inte bara en viruspandemi som svept över världen, utan även en pandemi av statliga nedstängningar. Trots att sådana nedstängningar aldrig tillämpats vid tidigare pandemier såsom asiaten och Hongkong-influensan på 1950- och 1960-talen, har politiker i land efter land beordrat nedstängningar av sällan skådat slag i syfte att verka handlingskraftiga. Ett gigantiskt experiment utan tidigare erfarenheter och konsekvenstänk som naturligtvis saknar stöd i vetenskapen.

Att införa restriktioner och nedstängningar är nämligen inte gratis som Calmfors och Lundborg tycks tro. Nedstängningar ger avsevärda ekonomiska kostnader i form av ökad arbetslöshet, konkurser, livsverk som slås i spillror och minskad efterfrågan. Staten måste då låna med ökad statsskuld som följd eller använda sedelpressarna med risk för inflation. I takt med att butiker, restauranger och tjänsteföretag läggs ner, riskerar den kommersiella fastighetssektorn att dras med ner i avgrunden. En potentiell finanskris lurar därför runt hörnet, eftersom fastighetsbolagen är en utav bankernas

största låntagare. Restriktioner och ekonomiska nedgångar leder inte minst till beteendeförändringar hos konsumenterna som kan bli bestående och där effekterna är svåra att förutse.

Till sist konstaterar Calmfors och Lundborg att Sveriges BNP inte utvecklats bättre än grannländernas trots mindre restriktioner. Men årets BNP-siffror påverkas kraftigt av olika slags statliga stöd som varierar mellan länderna. Därför är siffrorna inte jämförbara.

Än värre är förmodligen restriktionernas konsekvenser på folkhälsan; inte minst ökad psykisk ohälsa på grund av påtvingad eller frivillig isolering. Forskning har visat att den psykiska ohälsan, vilket påpekats av professor Måns Rosén i flera artiklar, missbruk och olika sjukdomar samt därtill relaterade dödsfall i förtid ökar markant vid ekonomiska depressioner. Och då handlar det dessutom om helt andra åldersgrupper som kanske har 30–60 år kvar att leva, jämfört med de åldersgrupper som drabbats av covid-19. Att Calmfors och Lundborg dessutom förordar stängningar av gym och träningsanläggningar är minst sagt förbryllande. Fysisk träning ger kanske det bästa skyddet mot sjukdomar, vilket visar att debattörerna knappast har satt folkhälsan i första rummet.

Roger Svensson